

LUTKEWIERUM, DE HERVORMDE KERK

Bouwgeschiedenis en exterieur.

De eerste kerk op deze, aan de Middellzee gelegen terp, zal gebouwd zijn in de 12de eeuw, in Romaanse stijl. Van de zandstenen doopvont uit deze periode zijn restanten gevonden, deze zijn tentoongesteld in het kerkmuseum te Janum. Patroonheilige was Gertrudis, (leefde 626 -659) uit een adellijke familie afkomstig, abdis van het vrouwenklooster te Nijvel. Zij is beschermheilige van reizigers en van ... katten. In 1515 werd Lutkewierum vrijwel geheel platgebrand door achtergebleven huursoldaten van het leger van de Saksische hertog George, die de strijd om de macht over Friesland verloren had van Karel van Habsburg, Deze plunderende groep werd „de Zwarte Hoop" genoemd.

Bij de brand werd de zuidzijde van de kerk vrijwel geheel vernietigd, de noordzijde was groten-deels gespaard. Uit de toren is in ieder geval de klok geroofd, gezien het feit dat in 1516 een nieuwe **klok** werd gewijd, gemaakt door Gherardus van Wou en Johannes Schonenborg. (Een tweede klok werd in 1982 aangekocht). De herbouw van de kerk was in 1557 voltooid. In 1722 is de **toren** ommanteld.. In 1850 werd de sacristie, gelegen aan de noordkant, afgebroken. In 1920 werd een nieuw **uurwerk** gekocht, geleverd door de firma Van Bergen uit Heiligerlee. In 1928 werden beide ingangen gedicht, de preekstoel werd van de zuidzijde verplaatst naar het koor, de beschilderingen werden aangebracht en de zware balken werden vervangen door trekstangen. In 1968 zijn de onder een stenen vloer gelegen **grafzerken** naar boven gehaald, zijn nu onderdeel van het looppad.

Exterieur.

De nieuwbouw van de grotendeels vernielde kerk is uitgevoerd in de laatgotische stijl.

De gespaard gebleven delen zijn hierbij aangepast. De toren is ongeleed. Als **windwijzer** fungeert een ruiter te paard, mogelijk Sint Martinus. Aan elke zijde van het zadeldak bevinden zich twee galmgaten en drie smalle, hoge vensters. Aan de *oostzijde* is een "**gibbegat**", doorgang voor vogels, maar ook voor de duivel. Boven de deur een steen met vermelding van de hoogste waterstand bij een doorbraak van de Slachtedijk. Verder een onleesbaar geworden gedenksteen uit 1722. Aan de *noordzijde* zijn de vroegere ingang en de plaats van de afgebroken sacristie duidelijk zichtbaar. Het **koor** is vijfzijdig gesloten. De buitenste vensters zijn open, de overige drie zijn dichtgemetseld. De *zuidzijde* is nieuw gebouwd in opvallend lichte gele baksteen, met een onderbouw van grote kloostermoppen. Als scheiding een zandstenen waterlijst. Van de zeven ramen zijn vier dichtgemetseld. Allen hebben een geprofileerde omlijsting met zandstenen negblokken. In het midden bevindt zich een accoladevormig verdiept veld, waarin het opschrift: Anno 1557, de 30 ste maart. Doe is deze kerk angeleit, doe is dat broet koft voor 12 stuivers.

Interieur.

In het looppad **grafstenen** van bewoners van drie boerderijen: Groot Mollema State, Groot Bockama State, State Rheen. In het koor het graf van de laatste priester, op de zerk de symbolen van de vier evangelisten. Hier ook grafstenen van predikanten. Het eenvoudige **meubilair** met open vrouwen- en gesloten mannenbanken, dateert uit het eind van de 19de eeuw. De overhulde banken binnen het koorhek boden plaats aan de ouderlingen en diakenen, buiten het hek de plaatsen voor kerkvoogden en notabelen. De eenvoudige **kansel** is uit de 18de eeuw. Aan de noordzijde is de originele toegangsdeur naar de sacristie. De 18 **olielampen** uit de 19de eeuw worden gebruikt bij de diensten van Kerstmis en Oudjaar en bij bijzondere gelegenheden. Het houten **tongewelf met de geschilderde symbolen** vormt een in Friesland uniek geheel. De schilderingen zijn aangebracht in 1928. De ontwerper is vrij zeker de laatste predikant van de gemeente, de uitvoerende kunstenaar is onbekend.

Het **orgel** is in 1860 gebouwd door de Leeuwarder orgelbouwer Lambertus van Dam. De dispositie is:

manuaal I:

Prestant	8'
Bourdon	16'
Holpijp	8'
Octaaf	4'
Cornet	3 sterk disc.
Quintprestant	2 ² / ₃ '
Octaaf	2'
Trompet	8' gehalveerd
Pedaal aangehangen	

manuaal II:

Salicionaal	8'
Viola di gamba	8'
Flûte dolce	8'
Salicet	4'
Flûte travero	4'
Gemshoorn	2'
Tremulant	

Literatuur::

Diverse uitgaven van de Stichting Alde Fryske Tsjerken en van de kerkelijke gemeente Lutkewierum.

G. Yedema
2000.

Toelichting op de symbolen (boven de kansel):

- Alziend oog in driehoek: *drie-eenheid*. verder, met de klok mee:
- doorboorde handen: *lijden en sterven van Christus*
- tros druiven: *wijn bij het avondmaal*
- Christus monogram: *eerste twee letters van het Griekse alfabet*
- duif: *symbool van de H. Geest, ook vredessymbool*
- zon: *God zelf in bijbelse beeldspraak*
- ster: *morgenster: Christus.*
- vijfpuntige ster: *5 wonden van Christus, ook 5 boeken van Mozes.*
- Alpha en Omega: *begin en einde*
- doorboord hart: *lijden van Christus*
- Grieks kruis: *teken van de Mensenzoon aan de hemel: vier armen wijzen naar vier hoeken der aarde*
- fontein: *Woord van God: levend water.*
- lam: *Christus, als lam ter slachting geleid*
- schoof: *kiem van leven, vruchtbaarheid.*
- vis: *Grieks woord: ichtus, herkenningssymbool in de tijd van de christenvervolgingen.*
- latijns kruis: *symbool van het lijden van Christus.*